

UNIVERSITATEA DE VEST DIN TIMIȘOARA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL DE DOCTORAT: FILOLOGIE

REZUMATUL
TEZEI DE DOCTORAT

Coordonator științific,
Prof. univ. dr. habil. Florica BODIȘTEAN

Doctorand,
Roxana Mădălina DUBAR (CRIȘAN)

TIMIȘOARA
2023

UNIVERSITATEA DE VEST DIN TIMIȘOARA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL DE DOCTORAT: FILOLOGIE

Adolescența în comunism.
Reprezentări românești în literatura
română postdecembristă

Coordonator științific,
Prof. univ. dr. habil. Florica BODIȘTEAN

Doctorand,
Roxana Mădălina DUBAR (CRIȘAN)

TIMIȘOARA
2023

Cuprins

Argument.....	5
1. Memoria comunismului postdecembrist. Valori și atitudini generaționale	11
1.1. Memorie și creație. Nuanțări și interferențe.....	11
1.1.1 Tipuri de memorie. Între memoria personală și memoria colectivă.....	13
1.1.2 Memoria și „abuzurile” memoriei.....	17
1.2. Memoria comunismului românesc.....	19
1.2.1. Mecanismele memoriei colective și ale memoriei personale în abordarea comunismului românesc.....	21
1.2.2. Memoria comunismului românesc între uitare și negare.....	24
1.3. Literatura postcomunistă și memoria comunismului românesc.....	29
1.4. Literatura între memorie și imaginație. Funcția cathartică a memoriei și a literaturii.....	32
2. Literatura nonficțională despre comunism în perioada postdecembristă. Genuri predilecte.....	36
2.1. Literatura și confesiunea. Probleme teoretice.....	36
2.2. Comunism <i>versus</i> postcomunism. Implicații cultural-literare.....	40
2.3. Literatura autobiografică a comunismului românesc.....	46
2.3.1. Relația dintre scris și trăire – autobiografia.....	46
2.3.2. Proza autobiografică postdecembristă.....	53
2.3.3. Genuri predilecte în literatura confesivă.....	56
3. Reprezentări ale adolescenței în comunism. Două studii de caz.....	62
3.1. Stereotipuri de gen în comunism.....	62
3.2. Fragmente din bildungsromanul fetei de la țară.....	65
3.2.1. De la diferențe sociale la diferențieri școlare.....	71

3.2.2. Familia insignifiantă și repudierea ideii de „maternitate”.....	75
3.2.3. Gospodăria rurală și orașul patriarhal.....	79
3.2.4. Sex, procreere, dragoste – condiția adolescenței în comunism.....	83
3.3. Fata „de la bloc” și adolescența în comunism.....	88
3.3.1. Statutul școlar și rolul familiei în deciderea viitorului.....	91
3.3.2. Familia tradițională.....	95
3.3.3. Facilitățile urbanului.....	102
3.3.4. Descoperirea dragostei.....	104
3.4. Concluzii.....	108
4. Adolescentul – criza maturizării și căutarea sinelui. Studii de caz.....	111
4.1. Problemele maturizării între teamă și dorință.....	111
4.1.1. Ovidiu Verdeș, <i>Muzici și faze: teama de maturizare</i>.....	111
4.1.1.1. Autobiografism și oralitate – apanajele memorării adolescenței comuniste.....	111
4.1.1.2. Muzica – formare și integrare.....	116
4.1.1.3. De la joacă la joc – inițierea sentimentală și sexuală a lui Tinuț.....	120
4.1.1.4. Adolescentul în comunism și adolescentul universal.....	124
4.1.2. Radu Pavel Gheo, <i>Noapte bună, copii!</i> între dorința de maturizare și inadaptabilitate	130
4.1.2.1. Fictiv și biografic în romanul lui Radu Pavel Gheo.....	139
4.1.2.2. Dorința de maturizare și inadaptabilitatea.....	141
4.1.2.3. Cultura Vestului și libertatea prin muzică.....	147
4.1.2.4. Destine jucate la cărți în lupta dintre bine și rău.....	149
4.2. Autoficțiunea și căutarea sinelui în romanul <i>Tinerețile lui Daniel Abagiu</i> de Cezar Paul-Bădescu.....	153
4.2.1. Antiliteratura: perspectivă narativă, biografism și autoficțiune.....	155
4.2.2. Efectul terapeutic al memoriei și nostalgia.....	159
4.2.3. Căutarea sinelui.....	162
4.3. Căutarea identității personale – Doru Pop, <i>O telenovelă socialistă</i>.....	166
4.3.1. Istoria personală, autenticismul și autobiografia ficțională.....	167
4.3.2. Memoria și evocarea trecutului.....	170

4. 3.3. Căutarea identitară și inadaptabilitatea.....	172
4.3.3.1. Căutarea sinelui și relația cu familia.....	172
4.3.3.2. Factori ai inadaptabilității în adolescență.....	176
4.3.4. „Aventurile lui Golden Boy” în Epoca de Aur.....	179
4.4. Scrisul eliberator și tarele anilor formării – un cristian, <i>Morții Mă-tii</i>.....	182
4.4.1. Manifestul fracturist și manifestarea autoficțională.....	187
4.4.1.1. Scatologia și limbajul argotic.....	191
4.4.1.2. Amprenta generației 2000 și manifestul fracturist.....	193
4.4.2. Tema morții și teama de moarte.....	195
4.4.3. Anii formării între două lumi.....	199
Concluzii.....	204
Bibliografie.....	214
Anexă: „Dacă reușești să crezi, ca scriitor, senzația de realitate <i>reală</i> înseamnă că ți-ai atins scopul” – interviu cu Radu Pavel Gheo.....	231

Cuvinte-cheie: adolescență, autobiografie, autoficțiune, catharsis, căutare identitară, comunism, experiențe inițiatice, familie, inadaptabilitate, literatură postdecembristă, memorie, narațiune heterodiegetică/narațiune homodiegetică, tehnici narative, tip narativ actorial/tip narativ auctorial, traumă colectivă/traumă individuală, univers școlar.

Cercetarea pe care am realizat-o a urmărit observarea, analiza și interpretarea modalităților de reprezentare și a discursului prin care o serie de scriitori postdecembriști au reconfigurat în scrierile lor tema adolescenței trăită în ultimii ani ai comunismului românesc, încercând identificarea particularităților acesteia prin intermediul unor romane ale devenirii, aflate la granița dintre realitate și ficțiune.

Tematica aleasă presupune o cercetare care trimite spre domenii ce vizează reprezentările românești ale adolescenței în literatura recentă, grefată pe istoria comunistă, prin texte nonficionale și ficționale. Vor fi convocate așadar studii culturale și studii de psihologie și sociologie a comunismului, pentru a observa amprenta pe care comunismul a avut-o asupra mentalului individual și a celui colectiv, studii de psihologie a copilăriei și adolescenței, pentru a vedea specificul și caracterul general al acestor vârste, studii de gen, necesare pentru a stabili criteriile care definesc și departajează cele două genuri în viziunea mentalului colectiv din perioada comunistă, studii despre memorie și reconstituire, pentru a observa rolul pe care îl are memoria și rememorarea în formarea adultului, precum și legătura care se creează între memorie și literatură, prin studii teoretice despre genul autoficțiunii. **Titlul** lucrării, *Adolescența în comunism. Reprezentări românești în literatura română postdecembristă*, anticipează aria de cercetare și evidențiază conceptele de bază precum *literatura postdecembristă, comunism, adolescență*. De asemenea, trebuie amintit rolul major al memoriei în tratarea acestei teme.

Scopul tezei este de a identifica, de a cerceta atât analitic, cât și comparativ, particularitățile adolescenței în comunism prin referire la o serie de romane postdecembriste, situate la granița dintre realitate și ficțiune, majoritatea fiind romane ale devenirii care, prin scrierea unor teme „trăite”, prin experiențele inițiatice relevate zugrăvesc atât o perioadă a dezvoltării individului, cât și o perioadă istorică. Investigația urmărește două aspecte: aspectul tematic, în care sunt analizate formele rememorării în literatura postdecembristă și cel generic, prin configurarea genului biografismului, al scrierii „trăite”, apăsător mimetic, care ilustrează o caracteristică de prim ordin a literaturii actuale, fapt susținut și de anumite politici editoriale. În

acest sens, pentru a putea atinge scopul propus, lucrarea urmărește îndeplinirea unor **obiective** precum: stabilirea funcției cathartice a memoriei și a literaturii, identificarea direcțiilor literare actuale și a modului specific în care tinerii scriitori postdecembriști au reconstruit universul adolescenței în anii de final ai comunismului românesc și analiza formării sau a deformării pe care o suportă adolescentul sau adolescența în comunism.

Ca **metode** de cercetare am utilizat, în primul rând, metoda hermeneutică, metodă de real interes în cadrul unei cercetări literare. Pornind de la metodele generale, am folosit metoda descriptivă, cu ajutorul căreia au fost descrise și caracterizate fenomene și evenimente și s-au prezentat texte mai puțin cunoscute. Dintre metodele generale de cercetare, mai trebuie amintite metoda analitică, metoda sintetică, prin formularea la finalul unora dintre capitole a unor concluzii parțiale, dar și metoda comparativă, necesară în prezentarea romanelor utilizate ca studiu de caz și pentru discutarea temelor supuse spre analiză. O altă metodă pe care trebuie să o amintim este cea psihanalitică, reclamată de prezența traumei colective și a celei individuale și de recurența complexului oedipian, complex prezent în marea majoritate a textelor folosite spre analiză, deoarece în aproape toate romanele tatăl este absent (fie a murit, fie este plecat, fie nu intervine în educația și formarea adolescentului), de aici luând naștere frica de singurătate, temă des întâlnită în romanele propuse ca studiu, născocirea unor prieteni imaginari sau dorința de apartenență la un grup, toate având rolul de a înlocui părintele absent. De asemenea, în unele dintre romane se regăsesc subtile trimiteri către domeniul psihanalizei, datorate, în special, rememorării. Deoarece operele propuse spre analiză sunt opere literare determinate de mediu și moment, s-a realizat o abordare și din perspectiva metodei sociologice, prin intermediul observației și al analizei documentelor sociale. Studiile de gen reprezintă o altă metodă utilizată în abordarea romanelor, mai ales din perspectiva adolescenței de față, fiind necesare pentru a observa și a înțelege diferențele care apar între cele două genuri.

Caracterul inovator al temei de cercetare este dat de modul de abordare a romanelor, dar în special de natura textelor care au fost supuse spre analiză, unele publicate recent, cum ar fi romanul *Tot înainte* al Ioanei Nicolaie, altele aflate prea puțin sub lupa criticii literare. Romanele selectate ca studiu de caz au beneficiat mai mult de critică de întâmpinare, fără să existe ierarhizări sau verdicte de natură estetică. La baza selectării textelor s-a aflat relevanța lor în tratarea subiectului adolescenței comuniste. Originalitatea cercetării o reprezintă integrarea romanelor selectate într-un tablou al literaturii postdecembriste și analiza în profunzime a acestora.

Din punctul de vedere al **structurii** tezei, aceasta este împărțită în patru capitole, organizate pe subcapitole. Primul capitol este unul teoretic și tratează rolul memoriei în cadrul

scrierilor literare, precum și tipurile de memorie și cultura memorie în perioada postdecembristă. Cel de al doilea capitol prezintă direcțiile literare de după 1989, literatura confesivă, literatura nonficțională și ficțională despre comunism și relația dintre scris și trăire. Ultimele două capitole conțin un corpus de proze postdecembriste care tratează tema adolescenței în anii de final ai comunismului românesc, ajutând la conturarea specificului tematic al demersului nostru. Cercetarea este completată de un capitol dedicat concluziilor, o listă bibliografică și o anexă care conține interviul acordat de scriitorul Radu Pavel Gheo.

Primul capitol, *Memoria comunismului postdecembrist. Valori și atitudini generaționale* este un capitol teoretic, care vorbește despre memorie și rolul acesteia, tipurile de memorie și „abuzurile” asupra ei. Pentru stabilirea cât mai corectă a unor paliere de cercetare, a fost necesară o clasificare a memoriei, în special pornind de la studiile lui Paul Ricoeur, Maurice Halbwachs și Tzvetan Todorov. Aceștia clasifică memoria, în primul rând, în memorie colectivă și memorie personală. În acest capitol am vorbit, de asemenea, despre „abuzurile memoriei”, venind apoi cu discuția înspre memoria comunismului românesc, modul în care se abordează deopotrivă memoria colectivă și cea personală, observând că există tendința de a uita și chiar de a nega fapte și momente ce țin de perioada comunismului românesc.

Literatura postdecembristă, cea care reprezintă sfera noastră de interes, se află, așa cum am observat pe parcursul cercetării, în strânsă legătură cu memoria, în special cu cea a comunismului românesc, deoarece literatura de după 1989 a fost puternic influențată de perioada comunistă și de evenimentele care i-au urmat, numărul mare de romane care tratează această temă din perspectivă autobiografică fiind o mărturie în acest sens. Tot în acest capitol s-a observat funcția cathartică a memoriei și a literaturii, deoarece, povestind, scriitorul prezintă propria viziune, dorește să se purifice, să explice și să își explice ceea ce pare de neînțeles, astfel încât să poată ajunge la o reconciliere cu trecutul său.

Cel de **al doilea capitol**, *Literatura nonficțională despre comunism în perioada postdecembristă. Genuri predilecte*, urmărește direcțiile literare actuale și continuă analiza relației memorie – literatură, aducând în discuție confesiunea și literatura confesivă.

Pornind de la clasificările pe care le propune Gérard Genette, Jaap Lintvelt și Philippe Lejeune, am conturat specificul literaturii biografice din perspectiva structurii textuale, subliniind importanța unor concepte precum *narațiune homodiegetică*, *narațiune heterodiegetică*, *narativ actorial*, *narativ auctorial*. Având la bază afirmațiile lui Genette în ceea ce privește autobiografia, am făcut distincția între autobiografie și celelalte tipuri de literatură intimă și am observat, potrivit lui Philippe Lejeune, că autobiografia presupune existența semnului egalității între autor, narator și personaj.

Tot în acest capitol am discutat despre literatura din perioada comunistă, continuând analiza cu perioada de după 1989 și am realizat o trecere în revistă a tendințelor literare postdecembriste, între care se remarcă proza autobiografică. Pornind de la clasificarea pe care o sugerează Eugen Simion în *Genurile biograficului*, observăm că literatura confesivă este reprezentată prin jurnalul intim, memoriile, memoriile detenției (literatura carcerală), autobiografia, eseurile biografice, romanul autobiografic și convorbirile gen interviu. Literatura nonficțională despre comunism cuprinde memoriile personale, inclusiv memoriile detenției, volume care reunesc autobiografiile mai multor autori, dar și memoriile structurate în jurul altei persoane decât cea a autorului. Fiecare tip de text amintit a fost abordat separat, realizându-se asupra lui o scurtă analiză.

Bogata literatură nonficțională actuală, alcătuită din interviuri, reportaje, memoriile și mărturisiri despre viața în perioada comunistă, reprezintă un fenomen de *background* postdecembrist, fiind precursorul unui alt tip de literatură, cea ficțională, care se dezvoltă tot mai mult. Generația scriitorilor tineri, care și-au trăit copilăria și adolescența în comunism, abordează tema vieții în regimul comunist și a memoriei, într-o manieră novatoare, prin intermediul ficțiunii.

Scriitorii reconstruiesc toate aceste informații pe care le furnizează memoria și imaginația în funcție de viața, trăirile și amintirile lor, creând o viziune personală, care nu se mai valorifică printr-un interviu sau reportaj, ci cu ajutorul personajelor, al „eroilor” operelor lor. Această nouă direcție literară atrage tot mai mulți cititori care fie rememorează prin intermediul autorului întâmplări asemănătoare propriului lor trecut, fie sunt interesați să afle informații despre o perioadă pe care nu o cunosc.

Ultimele două capitole ale lucrării, *Reprezentări ale adolescenței în comunism. Două studii de caz și Adolescentul – criza maturizării și căutarea sinelui. Studii de caz*, s-au axat pe analiza a șapte romane ce aduc în prim-plan anii formării, pentru a surprinde specificitatea adolescenței în comunism. În ceea ce privește criteriul de selecție al textelor, corpusul beletristic cuprinde romane care urmăresc direcțiile diferite de reprezentare: genuri, medii de proveniență diferite, traiecte diferite de devenire și este format din următoarele opere: *Tot înainte* de Ioana Nicolaie, *În spatele blocului* de Mara Wagner, *Muzici și faze* de Ovidiu Verdeș, *Noapte bună, copii!* de Radu Pavel Gheo, *Tinerețile lui Daniel Abagiu* de Cezar Paul-Bădescu, *O telenovelă socialistă* de Doru Pop și *Morții Mă-tii* de un cristian.

Autorii investigați se află, fiecare în felul său, în căutarea unor tehnici narative care să facă posibilă apropierea de realitatea „de atunci”. Asemănările dintre romane sunt și din punct de vedere stilistic, se observă preponderența stilului oral, a dialogului persistent, a stilului

anticalofil, limbajul este unul viu, „al străzii”, este prezentă autoironia, umorul negru, fluxul conștiinței. De asemenea, se observă trecerea de la stilul fragmentar la cel dens, iar unele romane utilizează tehnica cross-cutting-ului, care presupune alternarea de secvențe pe paliere diferite, tehnică preluată din arta cinematografică. Romanele care tratează tema adolescenței băieților se aseamănă, din punct de vedere stilistic, printr-o serie de elemente precum dezinhibarea manifestată atât prin limbaj, cât și prin relatările de natură erotică, desacralizare și demitizare a femeii, a comunismului și uneori a propriei persoane, dar și prin prezența realismului magic.

În general, romanele selectate sunt narațiuni homodiegetice în care predomină tipul narativ auctorial, excepție făcând *Noapte bună, copii!* al lui Radu Pavel Gheo care este o narațiune heterodiegetică în care este ipostaziat tipul narativ auctorial (doar în *Prolog* și *Epilog* fiind prezent tipul narativ auctorial) și *În spatele blocului*, romanul Marei Wagner, o narațiune heterodiegetică în care este prezent tipul narativ auctorial.

Prin apelul la memorie, autorii reușesc să realizeze o continuitate între „atunci” și „acum” și conturează o reprezentare realistă a adolescenței, configurând tabloul adolescenței cu toate implicațiile politice, sociale, educaționale. Romanele lor au o evidentă valoare documentară și reprezintă, dincolo de cazul particular al adolescenței în comunism, cazuri generale, tipice.

Romanele selectate prezintă o serie de toposuri comune, cum ar fi orientarea spre autobiografie, datorată melanjului dintre memorie și literatură, abordarea unor subiecte considerate anterior tabu, prezența funcției cathartice a memoriei și a literaturii, reactualizarea anumitor vârste cu nostalgie sau ironie, predispoziția spre descrierea anilor formării, a familiei, universului școlar, memoriei, frustrărilor datorate vârstei, accentuate de prezența sistemului comunist, lumii blocului, surogatelor, sentimentului de inadaptabilitate și de ratare, etc.

În romanele selectate se pune problema urmării modului în care adolescentul sau adolescența se revoltă împotriva rigorilor sistemului comunist și/sau a sistemului de orice tip, respectiv dacă inadaptabilitatea și dorința de originalitate capătă aspecte specifice în comunism. Direcția prioritară de investigație a fost modul propriu de configurare a sinelui, între valorile interioare și cele exterioare, între modele impuse și modele asumate, între ce are și ceea ce își dorește.

Sentimentul de inadaptabilitate, comun romanelor supuse spre analiză, a dat naștere unor formule de evaziune, încercându-se evadarea prin muzică, prin literatură, prin tot ceea ce reprezintă distracție pentru adolescenți.

Se observă că, în ceea ce privește rolul traumei asupra formării adultului, primează trauma individuală. Fundalul socio-politic nu interferează în mod direct cu adolescentul, ci este ecranat de prezența familiei. O excepție o reprezintă romanul Ioanei Nicolaie unde trauma individuală, reprezentată de originea familială, se identifică cu trauma colectivă.

Stereotipurile de gen, dezvoltate mai ales prin intermediul școlii și al familiei, reprezintă o altă temă adusă în discuție, observându-se, mai ales în cazul adolescentelor, ce efecte negative au acestea. Familia are o funcție foarte importantă atât asupra dezvoltării adolescenților (personajele principale ale romanelor utilizate ca studiu de caz au avut, de regulă, o copilărie lipsită de prezența tatălui), cât și din perspectiva procesului de rememorare. Printre *patternurile* adolescenței care se păstrează deoarece prevalează specificul vârstei se numără nevoia de intimitate, inadaptabilitatea, relația deficitară uneori cu familia, toate accentuate de *backgroundul* sistemului comunist.

O altă temă comună romanelor și totodată o altă direcție de cercetare o reprezintă modelul iubirii în comunism, primele relații sexuale, dezamăgirile din dragoste, urmate de diferite frustrări care vor marca evoluția ulterioară a personajelor.

Perspectiva descrisă în romane este cea a generației care și-a petrecut copilăria și adolescența la bloc (excepție face romanul Ioanei Nicolaie), în anii de final ai comunismului românesc, dezvoltând astfel o serie de amintiri comune precum cozile, penuria de alimente sau universul școlar, cu șoimi, pionieri și uteciști.

Una dintre problemele pe care le tratează aceste romane este cea a identității, atât a propriei persoane, cât și a unei întregi generații, de cele mai multe ori, eroii romanelor sunt suspendați între două lumi, incapabili să se adapteze anilor tranziției, aflându-se într-o continuă căutare a sinelui.

Romanele selectate prezintă diferite experiențe inițiatice de-a lungul copilăriei și adolescenței, care se opresc la tinerețea și începutul maturității personajelor, dându-ne posibilitatea reconstituirii traseului evoluției de la copilărie la maturitate a unor personaje pentru care contextual politic era „un dat”. Analiza fiecărui roman în parte a ajutat la stabilirea unor teme comune, care ar putea defini o generație, dar și a unor teme individuale, conturate în funcție de specificul fiecărui personaj.

Toate aceste trăsături definitorii au fost tratate cu aplicație asupra romanelor *Tot înainte* de Ioana Nicolaie, *În spatele blocului* de Mara Wagner, *Muzici și faze* de Ovidiu Verdeș, *Noapte bună, copii!* de Radu Pavel Gheo, *Tinerețile lui Daniel Abagiu* de Cezar Paul-Bădescu, *O telenovelă socialistă* de Doru Pop și *Morții Mă-tii* de un cristian. Prin personaje precum Tinuț, băiatul de cincisprezece ani îndrăgostit de muzică, al lui Ovidiu Verdeș din romanul *Muzici și*

faze, Cristi din romanul *Morții Mă-tii*, Maria, personajul central al romanului *În spatele blocului* al Marei Wagner, sau Arsenia din *Tot înainte*, se reconstituie imaginea anilor de final ai comunismului din perspectiva adolescenților de atunci.

Romanul Ioanei Nicolaie, *Tot înainte*, surprinde, printre altele, condiția adolescenței în comunism, ideea diferențelor de gen, dezavantajele unei familii numeroase, repudierea ideii de maternitate, prezența traumei individuale, dar și a celei colective și importanța statutului social, care determină o serie de coordonate de natură culturală și psihică, fiind reflectată chiar și în parcursul școlar.

În spatele blocului, romanul Marei Wagner are ca principale teme importanța familiei de intelectuali în conturarea viitorului adolescenței, mărturiile existenței urbane și facilitățile care rezultă ca urmare a traiului la bloc, precum și problema dragostei, prin reprezentarea tipică a dragostei adolescente.

Romanul *Muzici și faze* al lui Ovidiu Verdeș se evidențiază prin prezența stilului colocvial și a oralității, naturalitatea cu care autorul preia din stilul și trăsăturile adolescentului din trecut, perspectiva narativă, iar la nivel tematic se observă o serie de elemente care alcătuiesc parcursul inițiativ al adolescentului și caracteristicile lumii adolescenților, dintre care amintim muzica, iubirea și prietenii din cadrul găștii. Chiar dacă este vorba despre un decupaj temporal îngust, autorul reușește să surprindă trăirile și sentimentele personajului său, care este un personaj complex, predispus spre meditație și introspecție, asemenea lui Holden Caulfield, eroul romanului *De veghe în lanul de secară*.

Noapte bună, copii!, romanul scris de Radu Pavel Gheo, surprinde, în primul rând, prin tehnicile narrative și îmbinarea dintre stiluri, iar în ceea ce privește temele abordate, se remarcă modul în care prezența comunismului influențează anii formării, inadaptabilitatea datorată principiilor de viață și vârstei și imposibilitatea deconectării de trecut, toate pe fondul melanjului dintre real și fantastic. Timpul este segmentat în două planuri, iar relatarea se face din perspectiva individului matur. Un rol important în conturarea romanului îl reprezintă prezența planului simbolic și a celui parabolic, care se dezvoltă pe tema luptei dintre bine și rău.

Romanul lui Cezar Paul-Bădescu, *Tinerețile lui Daniel Abagiu*, se distinge prin utilizarea autoficțiunii ca expresie a literaturii, prezentare autobiografică fără cosmetizarea în vreun fel a realității, efectul terapeutic al memoriei, căutarea sinelui, relația cu familia și cu cei din jur și efectele pe care le are rememorarea asupra conturării maturității. Perspectiva narativă este cea a naratorului matur, fiind vorba despre o narațiune homodiegetică.

O telenovelă socialistă, romanul scris de Doru Pop este o autobiografie ficțională în care se face apelul la memorie pentru a prezenta parcursul autorului din copilărie până în anii tinereții. Căutarea identității personale, evocarea trecutului având ca scop vindecarea, inadaptabilitatea, rolul familiei și absența tatălui, continua căutare de răspunsuri, raportarea la ai săi, la sine și la perioada comunistă care i-a marcat existența, dar pe care alege să o trateze într-o notă neutră, experiența stagiului militar reprezintă câteva dintre temele pe care le regăsim în roman.

Cel din urmă roman pe care l-am utilizat ca studiu de caz, *Morții Mă-tii*, îi aparține lui un cristian și conține un amestec de stiluri, intervenții și intercalări ale autorului, limbaj argotic și scatologie, iar ca teme se remarcă scrisul eliberator și ideea de a se povesti și nu de a povesti, aprecierea și contestarea generației 2000, pendularea între cele două lumi, cea a ultimilor ani ai comunismului și primii ani ai tranziției, teama de moarte și de morți, dar și amprenta comunismului și a tranziției asupra anilor formării și asupra generației literare.

Această literatură contemporană s-a evidențiat prin abundența romanelor despre adolescență, predilecția scriitorilor pentru romane care surprind viața în perioada comunistă se datorează, așa cum susține Radu Pavel Gheo, atât unui criteriu biografic, scriitorilor fiindu-le mai ușor să se raporteze la evenimente pe care le-au trăit, cât și unuia narativ, datorită subiectului ofertant.

În ceea ce privește atitudinea scriitorilor tineri, observăm că ei nu se întorc cu mânie în trecut, nu judecă și nu condamnă comunismul, ci îl privesc ca pe un dat. Așa cum afirmă și Radu Pavel Gheo, putem vorbi despre o adolescență individuală, dar și despre o adolescență colectivă, comunistă, care constă în pasiunile comune ale adolescenților, distracțiile comune și dorința unei vieți și libertăți occidentale.

Chiar dacă cei mai mulți dintre autorii prezentați au declarat că scopul lor nu este recunoașterea literară, ci dorința de rememorare, purificare și eliberare prin scris, aceștia reușesc să realizeze opere literare ce stau mărturie asupra evoluției unei întregi generații.

Adolescența în comunism prezentată din perspectiva reprezentărilor românești postdecembriste oferă posibilitatea unei ample cercetări, pe paliere prea puțin studiate până în prezent. Astfel, pornind de la concepte-cheie precum *memorie*, *autobiografie*, *autoficțiune*, *catharsis*, *narațiune heterodiegetică*, *narațiune homodiegetică*, *tip narativ auctorial*, *tip narativ actorial*, *inadaptabilitate*, *familie*, *univers școlar* etc. am încercat o configurare a literaturii cu și despre adolescenții din anii de final ai comunismului românesc, urmărind felul în care perioada comunistă a modelat anii formării acestora, prin raportarea la o serie de romane ilustrative pentru acest demers.